

плитами. Спосіб будівництва таких домів був запозичений кам'янецькими будівничими від оборонних башт, наприклад Різницької, яка з боку кручі була трьохярусною, а з боку міста – двохярусною. На жаль, жодної з цих ознак нині немає: Кармелітський костіол був повністю знищений в 1930-ті роки (нині на його місці – пустка); Польський ринок, як і білостінні багатоповерхівки на кручах стали жертвами німецьких бомбардувань в 1941 р. Можна зазначити, що Кам'янець-Подільський є мабуть, єдиним містом України історичний центр якого так і не було відновлено після Другої Світової війни. На додаток Кам'янець був «репресований» Радянською владою в 1930-х роках: позбавлений статусу обласного центру та «розжалуваний» до рівня райцентру (мабуть місту пригадали часи Гетьманату, коли в Кам'янці був створений Український університет, та Дирекції, коли Кам'янець півроку перебував у статусі тимчасової столиці України). Усе вищевикладене, на нашу думку, дає підстави до висунення Кам'янця-Подільського в претенденти на присвоєння йому звання «місто-герой України».

1. Будзей О.В. Вулицями Кам'янця-Подільського / Серія «Історичні місця України / О.Будзей. – Львів: Світ, 2005. – 272 с.
2. Вінюкова-Волкова В. Легенди старого Кам'янця / В. Вінюкова-Волкова. - Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2009. – 48 с.
3. Рутинський М. Замковий туризм в Україні: Навч. пос. / М. Рутинський. – Київ: ЦУЛ, 2007. – 432 с.
5. Смирнов І.Г. Логістика туризму: Навч. пос. / І. Смирнов. – К.: Знання, 2009. – 444 с.
6. Смирнов І.Г. Стратегічний логістичний менеджмент в контексті сталого розвитку туризму в Україні / І. Смирнов // Краєзнавство та музейна справа в Україні: Наук. зб. «Велика Волинь». – 2010. – Вип. 14. – С. 164-179.

УДК 379.85+502.4

Петрина Н.В., Третьак І.В.

НАЦІОНАЛЬНІ ПАРКИ ІТАЛІЇ: ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ МЕРЕЖІ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕКРЕАЦІЇ І ТУРИЗМУ

Взаємодія природних умов і компонентів зумовили формування у межах території Італії різноманітних природних ландшафтів, однак активна господарська діяльність людини призвела до зменшення ландшафтного різноманіття і гостро поставила питання про необхідність їх збереження. У статті проаналізовано територіальну організацію мережі національних парків Італії за природними регіонами; показано зв'язок між природними умовами території та видами рекреації у національних парках.

Взаимодействие природных условий и компонентов предопределили формирование на территории Италии разнообразных природных ландшафтов, однако активная хозяйственная деятельность человека стала причиной уменьшения ландшафтного разнообразия и обусловила необходимость их сохранения. В статье анализируется территориальная организация сети национальных парков Италии по природным регионам; показывается взаимосвязь между природными условиями территории и видами рекреации в пределах национальных парков.

Ключевые слова к статье: природоохранные территории, национальные парки, рекреация, туризм.

A complex of natural and climatic features determined the formation of natural landscapes, each of which is allocated to its inherent set of components. However, active human economic activity has led to a decrease of territory, so there is a need of conservation. This article contains a brief description of national parks of the regions of Italy.

Key words: nature protected areas, national parks, recreation, tourism

Постановка проблеми у загальному вигляді. Найбільш поширеною категорією природоохоронних територій у різних країнах світу є національні парки, які поєднують виконання природоохоронної та рекреаційної функцій, приймаючи щорічно тисячі туристів з різних куточків світу. Рекреаційному освоєнню територій національних парків, розробці програм розвитку рекреації і туризму у їх межах повинно передувати вивчення ресурсів природоохоронних територій цієї категорії. *Аналіз наукових публікацій* показав, що проблемам туристсько-рекреаційного використання ресурсів національних парків сьогодні присвячується значна кількість робіт, у яких описуються визначні місця, наводяться практичні рекомендації щодо організації подорожей. Проте інформація про природоохоронні території, яку містять країнознавчі характеристики, що складаються поза межами певної конкретної країни, зводиться зазвичай лише до переліку національних парків. Цим і обумовлена *мета дослідження* – проаналізувати особливості територіальної організації мережі національних парків Італії і визначити основні види рекреаційної діяльності у їх межах. Відповідно до поставленої мети нами було проаналізовано літературні і картографічні джерела [1–5, 8, ін.], деякі нормативні акти та офіційні документи Італійської республіки, зокрема [7, 9], а також матеріали офіційних веб-сайтів національних парків Італії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діяльність людини, яка освоює територію Середземномор'я вже не одне тисячоліття, призвела до практично повсюдної трансформації ландшафтів, зменшення ступеня ландшафтного різноманіття. Тому у сучасній ландшафтній структурі Італії переважають здебільшого умовно корінні та вторинно-похідні ландшафти, а також антропогенні їх модифікації. Для збереження територій та акваторій, які мають природоохоронну, екологічну, естетичну, культурно-історичну або іншу цінність організовуються різноманітні природоохоронні території. Нині в Італії нараховується понад 850 природоохоронних територій різних категорій [7], на які припадає близько 12% території країни [8]. Національні парки (їх в Італії 24, див. рис.) займають 5% території країни [7] і характеризуються різноманітними природними умовами.

У межах Італії переважають ландшафти гірського класу, адже близько 80% території країни зайняті середніми і високими горами та передгір'ями. За схемою фізико-географічного районування Європи [6] територія Італії віднесена до декількох фізико-географічних областей: Альпійської та Паданської (у межах Альпійсько-Карпатської рівнинно-

гірської фізико-географічної країни), а також Апеннінської (у межах Середземноморської рівнинно-гірської фізико-географічної країни).

Для Альп, які піднімаються на півночі країни характерною є яскраво виражена висотна поясність ландшафтів. Для територій висотою до 800 м характерним є поєднання антропогенно модифікованих категорій ландшафтів (орних, садових, селітебних) з вторинно-похідними (луками, дрібнолистяними лісами) та умовно корінними ландшафтами букових і дубових лісів. Вище поширені лучно-лісові ландшафти середніх і високих гір з хвойними (ялиновими, сосновими, ялицевими, кедровими та модриновими) лісами, чагарниками, альпійськими луками, льодовиками, сніжниками та кам'яними пустками.

У Альпах Італії організовано 4 національні парки: Гран-Парадізо, Стельвіо, Валь-Гранде і Доломіті-Беллунезі.

Національний парк Гран-Парадізо (*Parco Nazionale del Gran Paradiso*) розташовується на схилах навколо однойменної вершини (висота 4061 м) і заснований з метою охорони унікальних гірських ландшафтів Грайських Альп (на висотах 1 200 – 4 061 м над рівнем моря). У межах території національного парку представлені лучно-лісові ландшафти високих гір, розчленованих численними долинами тектонічного та льодовикового походження, з листяними і хвойними лісами, альпійськими луками, із кам'яними пустками та льодовиками.

У гірському масиві Ортлер з метою охорони гірських ландшафтів із глибокими долинами та льодовиками створено національний парк Стельвіо (*Parco Nazionale dello Stelvio*). Його територія розкинулася на висотах 650–3899 м над рівнем моря. Тут на гірських схилах і в ущелинах глибоко розчленованого під впливом льодовиків і текучих вод хребта поширені хвойні ліси, альпійські та субальпійські луки.

Національний парк Доломіті-Беллунезі (*Parco Nazionale delle Dolomiti Bellunesi*) було засновано з метою збереження унікальних Доломітових Альп – одного з найкрасивіших гірських хребтів Італії. У межах національного парку поширені високогірні лучно-лісові ландшафти з льодовиковими та карстовими формами рельєфу, з широколистяними (грабово-дубовими і буковими) та хвойними (переважно ялиновими та сосновими лісами), субальпійськими та альпійськими луками і кам'яними розсипами на схилах.

Альпи – один з важливих рекреаційних районів всієї Європи. У межах національних парків Італії, за умови дотримання встановлених правил, розвивається гірський туризм та альпінізм, функціонують гірськолижні курорти. У парках прокладено також численні пішохідні маршрути, у тому числі екотуристичні, при проходженні яких відвідувачі парку мають можливість зрозуміти існуючі взаємозв'язки між природними умовами та компонентами, а також побачити рідкісні види рослин і тварин.

Паданська рівнина між Альпами та Апеннінами – найбільший за площею рівнинний простір Італії, розташовується на межі помірного та субтропічного поясів. Рівнина здавна заселена, тут переважають

антропогенні модифікації ландшафтів на місці рівнинних широколисто-лісових.

Рис.1. Національні парки Італії

На південь від Альп та Паданської рівнини вздовж усього Апеннінського півострова майже на 1200 км простягаються хребти Апеннін. Апеннінська фізико-географічна область (частина

Середземноморської рівнинно-гірської фізико-географічної країни) охоплює увесь Апеннінський півострів та прилеглі острови. Тут до висоти 300 – 500 м на півночі і 600 – 800 м на півдні переважають антропогенні модифікації середземноморських ландшафтів (сади, парки, гаї маслин та цитрусових, виноградники), зрідка зустрічаються вторинно-похідні (маквіс) та умовно корінні лісові ландшафти. Вище поширені лучно-лісові середземноморські ландшафти середньовисотних гір та горбистих передгір'їв з мішаними, широколистяними і хвойними лісами, чагарниками, субальпійськими та альпійськими луками.

У межах гірської системи Апеннін, яка простягнулась вздовж усього Апеннінського півострова і переходить на о. Сицилія, з метою збереження природи та історичної і культурної спадщини організовано декілька національних парків.

У Північних Апеннінах (на схилах Тоскано-Емілінських та Апуанських Апенін) організовано національні парки Апенніно Тоско-Еміліано (*Parco Nazionale Appennino Tosco-Emiliano*) та Форесте-Казентінезі, Монте-Фальтерона і Кампінья (*Parco Nazionale delle Foreste Casentinesi, Monte Falterona, Campigna*). Для парків характерний лучно-лісовий середземноморський тип висотної поясності, представлений низькогірними і середньогірними ландшафтами з листяними та хвойними лісами, гірськими луками. Особливістю національного парку Форесте-Казентінезі, Монте-Фальтерона і Кампінья є ділянки найстаріших в Італії лісів, що збереглися практично у первісному вигляді.

У центральній частині Апеннінських гір створено своєрідний ланцюг із чотирьох національних парків (Монті-Сібілліні, Гран-Сасо-Монті-делла-Лага, Маєлла, та Абруццо), що об'єднуються під загальною назвою Аппенінський парк Європи. Найвідомішим серед них є Національний парк Абруццо (*Parco Nazionale d'Abruzzo, Lazio e Molise*) – південна ланка цього природоохоронного ланцюга. Парк організовано у так званих Абруцьких Апеннінах з метою збереження середовища існування деяких рідкісних видів фауни Італії, зокрема бурого ведмеда, вовка, серни. Тут поширені лучно-лісові середземноморські ландшафти передгір'їв та гір, розчленованих глибокими ущелинами, переважно з листяними лісами (близько 60% площі парку вкрито давніми буковими лісами), чагарниками та луками (останні займають 30% площі парку).

За своїми ландшафтними, екологічними, зоологічними і ботанічними характеристиками національні парки Гран-Сасо-Лага, Майєлла ті Сібілліні подібні до національного парку Абруццо. Національний парк Маєлла (*Parco nazionale della Majella*) організовано для збереження майже незмінених людиною ландшафтів Абруцьких Апеннін з величезною кількістю карстових форм рельєфу. У Національному парку Монті Сібілліні (*Parco nazionale dei Monti Sibillini*) під охороною перебувають найбільші в Італії популяції беркутів і сапсанів. Національний парк Гран-Сасо-е-Монті-делла-Лага (*Parco Nazionale del Gran Sasso e Monti della Laga*) охоплює ландшафти декількох хребтів; саме тут розташовується

найвища точка Апеннін – Корно-Гранде (2912 м). У межах парку під особливою охороною перебувають штучні дубові та каштанові насадження ще античних часів.

У Південних Апеннінах також організовано мережу національних парків (Альта Мурджія, Апенніно-Лучано-Валь-д'Агрі-Лагонегрезе, Полліно та Чіленто-е-дель-Валло-ді-Діано), які утворюють тут значний за розмірами природоохоронний район, гарантуючи збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, створення необхідних умов для розселення і міграції видів. Зокрема, у межах національного парку Альта Мурджія (*Parco Nazionale Alta Murgia*) поширені переважно ландшафти невисоких карстових плато з рослинністю, зміненою інтенсивним господарським освоєнням. Територія національного парку Апенніно-Лучано-Валь-д'Агрі-Лагонегрезе (*Parco Nazionale dell'Appennino Lucano val d'Agri – Lagonegrese*) охоплює декілька найвищих вершин Лучанських Апеннін і характеризується різноманіттям природних ландшафтів. Національний парк Полліно (*Parco Nazionale del Pollino*) організовано з метою збереження унікальних середземноморських ландшафтів гірських хребтів, розчленованих каньйонами, з льодовиковими цирками, карстовими та вулканічними печерами, переважно буковими лісами та гірськими луками з високим видовим різноманіттям флори і фауни.

Територія Національного парку Чіленто-е-дель-Валло-ді-Діано (*Parco Nazionale del Cilento e Vallo di Diano*) розкинулася від узбережжя Тірренського моря до підніжжя Апеннін. Завданням парку є збереження видів рослин і тварин, рослинних угруповань, місць існування рослин і тварин, унікальних геологічних пам'яток, забезпечення екологічної рівноваги. У межах парку представлені як умовно корінні середземноморські ландшафти, так і антропогенні їх модифікації. Горбисті місцевості з пологими схилами, вкриті гаями оливи чергуються тут з крутосхилловими гірськими вершинами, розчленованими ерозією, та закарстованими ділянками. Таке різноманіття пов'язане з особливостями гірських порід (фліш та вапняки), які є літогенною основою місцевих ландшафтів.

Декілька національних парків організовано і в межах прибережних ділянок Апеннінського півострова. Так, у північно-західній частині півострова на узбережжі Лігурійського моря організовано Національний парк Чінкуе-Терре (*Parco Nazionale delle Cinque Terre*), метою якого є збереження унікальних культурних терасованих ландшафтів з виноградниками, які формувалися протягом багатьох століть на місці первісних середземноморських лісів, що вкривали круті гірські схили і спускалися до узбережжя. Територія парку включає кілька десятків кілометрів морського узбережжя з численними затоками і пляжами та прилеглі острови.

Національний парк Гаргано (*Parco nazionale del Gargano*) займає майже всю територію однойменного півострова, охоплюючи гірські хребти з великою кількістю карстових печер, долини та морські узбережжя. Під

особливою охороною у парку знаходяться лісові угруповання та екосистеми лагун і боліт з унікальними для цих посушливих регіонів ділянками вологолюбної рослинності та численними видами амфібій, рептилій і мігруючих птахів.

Територія національного парку Везувіо (*Parco Nazionale del Vesuvio*) охоплює вулкан Везувій, схили якого вкриті середземноморським маквісом, давній, нині практично повністю зруйнований вулканічний конус Сомма з мішаними лісами, а також давню кальдеру Валле-дель-Гіганте.

Ландшафти унікальних скельних масивів від узбережжя Іонічного моря до гірських вершин Калабрійських Апеннін охороняються у межах національного парку Аспромонте (*Parco Nazionale dell'Aspromonte*). Букові та дубові ліси вкривають понад 50% території парку і досягають самих вершин гір, а у нижніх ярусах поширені переважно вторинно-похідні середземноморські ландшафти (маквіс) та їх антропогенні модифікації.

Національні парки Апеннін пропонують досить різноманітні програми туристсько-рекреаційної діяльності. Тут організовуються різноманітні тематичні пішохідні прогулянки та екскурсії, прокладено маршрути для любителів гірського велосипеда. Апеннінські гори чудово підходять для любителів альпінізму, є гірськолижні курорти. Уздовж узбережжя є можливість практикувати всі види морської спортивно-оздоровчої рекреації (вітрильний спорт, веслування на каное, віндсерфінг, рибалка тощо).

Острови Італії також активно задіяні у природоохоронній діяльності. Тут організовано численні природоохоронні ділянки різних категорій, зокрема національні парки.

Національний парк Тосканського архіпелагу (*Parco Nazionale Arcipelago Toscano*) – найбільший морський національний парк у Середземномор'ї. До складу парку включено узбережжя загальною площею близько 18000 га, зокрема 7 головних островів архіпелагу (Ельба, Горгона, Капрайя, Піаноза, Монтекрісто, Джиліо і Джааннутрі) та велику кількість острівців і скель, а також 56766 га морської акваторії. Для парку характерне значне різноманіття острівних прибережно-морських ландшафтів та морських екосистем, що пов'язано з особливостями гірських порід, якими складені острови та морське дно.

Декілька національних парків, у яких охороняються об'єкти природної та культурно-історично спадщини організовано на острові Сардинія та прилеглих островах. Наприклад, Національний парк Архіпелаг Маддалена (*Parco Nazionale dell'Arcipelago di La Maddalena*) організовано з метою збереження унікальних ландшафтів однойменного архіпелагу, що розташовується поблизу північно-східного узбережжя Сардинії. До складу архіпелагу входить 62 острови. Тут поширені вторинно-похідні лісо-лучні середземноморські ландшафти островів, складених гранітом та сланцями, переважно вкриті маквісом, а також прибережні ландшафти з піщаними рожевими та білими пляжами, невеликими затоками та бухтами.

У межах територій прибережних національних парків організовуються різноманітні тематичні пішохідні прогулянки та екскурсії, прокладено маршрути для любителів велосипеда та прогулянок на конях. Уздовж узбережжя, за умови чіткого дотримання правил перебування у межах природоохоронних зон, розвинені всі види морської спортивно-оздоровчої рекреації (дайвінг, вітрильний спорт, віндсерфінг, рибалка тощо). На основі ресурсів лікувальних мінеральних джерел та пелоїдів розвивається й лікувально-курортна рекреація.

Таким чином, проведений аналіз зонально-регіональної організації мережі національних парків Італії показав, що до складу природоохоронних територій цієї категорії включені переважно умовно корінні та вторинно-похідні середземноморські рівнинні та гірські ландшафти Апеннін.

1. Большой словарь географических названий / Под ред. В.М.Котлякова. – Екатеринбург, 2003.
2. Вагнер Б.Б. Энциклопедия заповедных мест мира. – М.: Вече, 2006.
3. Довідковий атлас світу. – К.: ДНВП Картографія, 2010.
4. Каттанео М., Трифони Ж. Самые уникальные заповедники мира. Всемирное наследие ЮНЕСКО. – М., 2003.
5. Петрина Н.В. Регіональні геоекологічні проблеми та охорона природи в Європі // Фізична географія материків та океанів: Підручник: у 2 т. – Т. 2. Європа – К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. – с. 345 – 410.
6. Удовиченко В.В., Шищенко П.Г. Ландшафти та фізико-географічне районування // Фізична географія материків та океанів: Підручник: у 2 т. – Т. 2. Європа – К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. – с. 141 – 178.
7. Elenco Ufficiale della Aree Naturali Protette. Anni 2000, 2002, 2003 e 2010. – Режим доступу: <http://www.minambiente.it/>.
8. Bertone L. Protected areas in Italy: new challenges for a big network // Protected Areas In-Sight: The Journal of the EUROPARC Federation, 2009. – P. 20.
9. Legge quadro sulle Aree Protette – Legge 394 del 1991 (G.U. della Repubblica Italiana n.292 – Supplemento Ordinario – del 13 dicembre 1991). – Режим доступу: <http://www.europark.it/leggi/394.html>.

Carfagna Elio

LE NUOVE TENDENZE NELLA PREPARAZIONE PROFESSIONALE NEL SETTORE TURISTICO IN ITALIA

L'evoluzione e la diversificazione della domanda turistica rendono oggi necessario personalizzare l'offerta a seconda delle esigenze del consumatore, costituendo dei modelli flessibili. Di conseguenza emerge la necessità di formare figure altamente professionali in grado di offrire progettazione e promozione del turismo non per territorio, ma per prodotti turistici.

На сьогоднішній день еволюція і диверсифікація туристського попиту визначає необхідність створення відповідної потребам спожива гнучкої моделі туристичної пропозиції. Така тенденція зумовлює необхідність підготовки висококваліфікованих професійних кадрів, здатних запропонувати розробку нових пропозицій та просування як туристичного регіону, так і туристичних продуктів.

Il turismo oggi è sempre più un fenomeno complesso che coinvolge le scienze economiche, sociali, psicologiche, giuridiche.